
Çocuk Değerlerinin Ölçülmesi: Portre Değerler Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması

Necla ACUN KAPIKIRAN¹

Aysun GÜNDOĞAN²

Geliş Tarihi: 30.04.2016

Kabul Tarihi: 20.09.2016

Öz

Bu çalışmanın amacı Schwartz tarafından çocukların değerlerini ölçmek amacı ile geliştirdiği Portre Değerler Ölçeğinin (PDÖ) Türkçe'ye uyarlamasını gerçekleştirmektir. Çalışma grubu, 218 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin yaşları 9 ile 12 ($x = 10.53, Ss = .73$) arasında değişmektedir. Öğrencilerin % 68'i 4. sınıf ve % 31'i 5. sınıftandır. Veriler Denizli merkezdeki üç okuldan toplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği için çok boyutlu ölçekleme analizi kullanılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarında yer alan değerler bakımından bazı farklılıklar saptanmıştır. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonucu, yeterli uyum değerlerine sahip olduğu saptanmıştır. Portre Değerler Ölçeği'nin çocukların değerlerini geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçebildiği kaydedilmiştir. Sonuçlar ölçeğin psikometrik özelliklerinin yeterliliği ve evrensel değerler çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Değerler, Schwartz'ın değerler modeli, geçerlik, güvenilirlik, çocukluk

---

¹ Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli, nkkiran@pau.edu.tr

² Dr. İstiklal Fitnat -Ahmet Engin İlkokulu, Denizli, aysungundogan@yahoo.com

---

Measurement of the Value of Children: Adaptation of the Portrait Values Questionnaire

---

Submitted by 30.04.2016

Accepted by 20.09.2016

Abstract

The purpose of this study was to determine adaptation of the Schwartz's Portrait Values Questionnaire (PVQ, a self-report instrument) for the Turkish children. A total of 218 students were reached under the study. 110 (49.5%) of the students were male and 108 (49.5%) of them were female. The students' ages ranged between 9 and 12 ($\bar{x} = 10.53$, $Sd = .73$). The multidimensional scaling analysis was used in order to construct validity of the scale. Some differences were determined in point of the values contained in the sub-dimensions of the scale. A validity of the scale was calculated by CFA. It was found that PVQ might measure children's values in a valid and reliable way. The results were discussed within the framework of the scale's psychometric properties and the model of universal values.

Keywords: Values, Schwartz's values model reliability and childhood

Giriş

Çocuklar sosyalleşme sürecinde yaşamlarında neyin değerli olup olmadığını öğrenirler. Çocukların sosyalleşmesi en başta ebeveynler, daha sonra öğretmenler, büyük kardeşler, akranlar, resmi kurumlar ve medya aracılığıyla gerçekleşir (Grusec, 2002). Değerler kişinin duygularıyla bağlantılı inançlardır. Değerler arzulanan hedeflere ulaşmak için davranışı yönlendiren belli bir standarda göre, görece önemli davranışa yol açan ilkelerdir (Schwartz, 2009). Değerlerle ilgili kapsamlı bir model Schwartz (1992, 1994, 2009) tarafından geliştirilmiştir. Schwartz'ın Değerler Modeli'nde (SDM) bireysel değerler ve sosyal değerler olmak üzere iki temel boyut bulunmaktadır. Bireysel değerler; yeniliklere açıklık (öz-yönelim, uyarılım ve hazcılık) ve öz-genişletim (hazcılık, başarı ve güç) değerlerini içermektedir. Sosyal değerler; öz-aşkın (evrenselcilik, iyilikseverlik) ve korumacı (uyuma, geleneksellik ve güvenlik) değerleri içerir (Şekil-1 ve Tablo-1). Modelde yeniliklere açıklık ile korumacı değerler ve öz-aşkınlık ile öz-genişletim değerleri karşıt kutuplara yerleşmektedir (Schwartz, 1992, 1994, 2009; Schwartz, Melech, Lehmann, Burgess, Harris, ve Owens, 2001). Öz aşkın değerler (evrenselcilik ve iyilikseverlik) değerleri bireysel kaygıdan bağımsız (makro kaygı veren) değerler olarak görülürken, korumacı değerler (geleneksellik, uyma ve güvenlik) daha çok bireysel (mikro kaygı veren) düzeyde kaygı veren değerler olarak değerlendirilmektedir (Schwartz, Sagiv ve Boehnke, 2000). Yeniliklere açıklıkla ilgili değerler (hazcılık, uyarılım ve özyönelim) özgenişletim değerleri (hazcılık, güç, başarı) ile kıyaslandığında, yeniliklere açıklık kaygıdan bağımsız (makro kaygı veren) olarak kişinin büyüme ve gelişme ihtiyaçlarıyla ilişkili olarak görülürken özgenişletim değerleri bireysel kaygı yaratan değerlerdir (Schwartz, 2006).

Ergenlerle yapılan bir çalışmada, öz genişletim (başarı, güç ve hazcılık) ve korumacı değerlerin (geleneksellik, uyma gibi) daha yüksek olduğu bulunmuştur (Güngör ve Bornstein, 2009). Schwartz ve Bardi (2001) tarafından 56 ülkede öğrenci ve öğretmenlerin değerlerini içeren bir araştırmada, yaşantılara açıklık (öz-yönelim, uyarılım ve hazcılık) ve öz-aşkınlık (evrenselcilik ve iyilikseverlik) değerleri en önemli değerler olarak algılanmıştır. Aksine, güç, geleneksellik gibi değerlerin en az öneme sahip olduğu kaydedilmiştir. Ancak, güvenlik, geleneksellik (muhafaza edici) gibi değerler ile başarı ve hazcılık gibi değerlerin orta öneme sahip değerler olduğu saptanmıştır.

Çocuğun psikososyal gelişiminde anne-babaların ebeveynlik stilleri ve disiplin uygulamaları çocukların değerleri kazanmalarında etkilidir (Grusec, 2002). Ebeveynlerin değerleri ile çocuklarının değerleri uyuma gösterebileceği gibi, bazen uyuşmazlık da söz

konusu olabilmektedir. Örneğin, ebeveynlerini sıcak ve sevecen olarak algılayan gençlerin değerleri ile anababalarının değerleri arasında uyuma gözlenirken, daha yetkeci algılayan gençlerin değerleri ile anababalarının değerleri arasında çatışma oluşmaktadır (Knafo ve Schwartz, 2003; Wray-Lake, Flanagan ve Maggs, 2011). Diğer bir deyişle, anne-babaların değerleri ile çocukların değerleri arasındaki uyum, çocukların olumlu yönde gelişimini sağlamaktadır. Dahası çocukların değerleri ile ebeveynlerin değerleri arasındaki uyuma çocukların benlik saygısının gelişimine (Knafo ve Assor, 2007; Nunner-Winkler, 2007), olumlu sosyal davranışlarını (prosocial) sağlamaya (Laible, Eye ve Carlo, 2008) ve başarılı bir kimlik statüsünün gelişimine katkı sunabilmektedir (Knafo ve Schwartz, 2004).

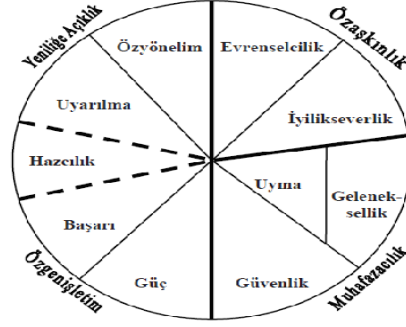
Tablo 1

Değerlerin tipleri (ve maddeler) merkezi motivasyoneş hedefler Motivasyonel değer tipleri (Schwartz, 1992, 1994:22)

1	Evrenselcilik (UN) (1, 11 ,21): Anlayış, takdir etme (Doğayı ve tüm insanları koruma ve hoşgörü)
2	İyilikseverlik (BE) (2, 12): Yakın ilişkili olduğumuz insanların refahını koruma ve artırma
3	Geleneksellik (TR) (3 ,13): Gelenek kültürün ya da dinin sağladığı gelenek ve düşüncelere saygılı olma, kabul etme ve bağlanma
4	Uyma (CO) (4, 14): Spsyaş normlar ve beklentileri yıkma veya diğer insanları üzme ya da zarar verme olasılığı olan davranışları ve dürtüleri sınırlama
5	Güvenlik (SE) (5, 15): Kendi, ilişkiler ve toplumun düzeni, uyumu ve güvenliği
6	Güç (PO) (6, 16): İnsanları ve kaynaklar üzerinde denetim sağlama ve başat olma, sosyaş statü ve saygınlık
7	Başarı (AC) (7, 17): Sosyal standartlara göre yeterlik göstermede kişisel başarı
8	Hazcılık (HE) (8, 18): Kendi uyarımı, zevki ve doyumunu sağlama
9	Uyarılım (ST) (9, 19): Yaşamla mücadele etme, yenilik ve eğlence
10	Özyönelim (SD) (10, 20): Bağımsız düşünce ve davranışı seçme, yaratma ve keşfetme (yaratıcılık, merak ve özgürlük)

Schwartz'ın değerler modeline göre, öz-aşkın değerleri (iyilikseverlik ve evrenselcilik) bireylerde empatiyi artırırken (Bilsky ve Schwartz, 1994), dışadönüklüğü azaltmakta olduğu rapor edilmiştir (Balliet, Joiremon, Daniels ve George-Falvy, 2008). Aksine, öz-genişletim değerleri (başarı, güç ve hazcılık) bireylerin empati düzeylerini düşürürken (Bilsky ve Schwartz, 1994), dışadönüklük özelliklerini arttırmaktadır (Balliet, Joiremon, Daniels, ve George-Falvy, 2008). Yukarıdaki çalışmalardanda görüldüğü gibi, gençlerin değer

yönelimleri sosyal gelişimleri arasındaki önemli ilişkilerin olduğunu görülmektedir. Değer araştırmaların çoğu, ergenlik ve sonrası dönemleri içermektedir (Knafo ve Schwartz, 2003; Knafo ve Schwartz, 2004; Knafo ve Assor, 2007; Wray-Lake, Flanagan ve Maggs, 2011) .

Şekil 1. Schwartz'ın Çembersel Değer Modeli

Şekil-1 Demirutku ve Sümer (2010, s.19) çalışmasından alınmıştır.

Değerlerde cinsiyetin fark yaratmadığı ancak, daha çok cinsiyet kimliğinin belirleyici olduğu yönündeki sonuçlara (Struch, Schwartz ve Van Der Kloot, 2002) karşılık, Avrupanın 25 ülkesinde yapılan çalışmada (Türkiye dahil) kız öğrencilerinin iyilikseverlik ve evrenselcilik değerleri (öz aşkın), erkeklerin güç, başarı ve hazcılık değerleri (öz genişletim) yüksek bulunmuştur (Casas, Figuer, Gonzales ve Malo-Cerrato, 2007; Dilmaç, Deniz ve Deniz, 2009; Schwartz ve Rubel-Lifschitz, 2009; Yılmaz, Avşaroğlu ve Deniz, 2010). Knafo ve Spinath (2011) 7-11 yaş grubu çocuklarla yaptıkları bir çalışmada, güç ve başarı değerlerinde erkeklerin, iyilikseverlik değerinde kızların daha yüksek puanlar aldıklarını ortaya koymuşlardır. Bu sonuçlara göre, bireylerin toplumsallaşma sürecinde değerlerin oluşmasında cinsiyet rolü algılarının önemli bir belirleyici olduğu görülmektedir. Yine başka bir çalışmada, kadınlarda şefkatli olma önem kazanırken erkeklerde özerk ve bireyci olma önem kazanmaktadır (Schwartz ve diğ., 2001; Schwartz, 2006).

Kültürler arası karşılaştırmalı araştırmalarda Schwartz'ın değerler modelinin evrensel olarak geçerli olup olmadığı birçok çalışmanın konusunu oluşturmuştur (Schwartz ve Sagie, 2000; Schwartz ve Bardi, 2001). Schwartz'ın Modelindeki Değerler tüm kültürlerde yer almasına rağmen, farklı kültürlerde farklı değer öncelikleri bulunmuştur. Örneğin, Amerika özgürlüğü, Avusturya dürüstlüğü, Finliler neşeli olmayı, İspanyollar bağımsızlık ve başarıya

hissini önemli görmektedirler (Schwartz ve Bilsky, 1990). Bu nedenle aynı önem sırası kadar kültürlerde değerlerin anlamları değişebilir (Struch, Schwartz, ve van der Kloot, 2002).

Çocukluk dönemine ilişkin değer araştırmaları oldukça yenidir. Döring (2010) Alman çocuklarla yaptığı çalışmasında en fazla önem verilen değer öz aşkınlık değerleri olduğu, en az önem verilen değer öz genişletim değerleri olduğunu rapor etmiştir.

Değerlere yönelik araştırmalar orta çocukluktan itibaren (Bubeck ve Bilsky, 2004; Döring, 2008, 2010; Döring, Blauensteiner, Aryus, Drögekamp ve Bilsky, 2010; Knafo ve Spinath, 2011; Lortie-Lussier, Fellers, Kleinplatz, 1986), ergenlik ve gençlik (Casas ve diğ., 2007; Dirilen, 2006; Laible ve diğ., 2008, Padilla-Walker, 2007; Schwartz ve Bardi, 2001) ve yetişkinlik (Schwartz ve Bardi, 2001; Schwartz ve diğ., 2001) gelişim dönemlerini içermektedir. Türkiye'de değerleri ölçmek için ergenlik-ergenlik ve yetişkinlik dönemlerini kapsayan çalışmaların yapılmasına olanak veren ölçme araçlarının bulunmasına karşılık (Dirilen, 2006; Gümüş, 2009; İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 2004; Yılmaz ve diğ., 2010), çocuklar için sadece maddi değerleri ölçmeyi amaçlayan bir ölçeğe rastlanmıştır (Akın, Gülşen, Kara ve Yıldız, 2013). Değerler davranışı yönlendirmede önemli değişkenlerden biridir ve aynı zamanda değerler görece daha zor değişen özelliklerdir. Bu yüzden değerlerin çocukluk yıllarından itibaren belirlenmesi, çocukların daha sonraki yıllarda sahip oldukları değerlerin yordanmasına olanak sağlar. Diğer bir deyişle, erken yıllardan itibaren değerlerin belirlenmesi, daha sonraki yıllardaki değer değişiminin yönünün görülmesine olanak sağlar Alan yazınında orta çocukluk dönemini kapsayan yıllarda değerlerle ilgili sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır (Bilsky Niemann, Schmitz ve Rose, 2005; Bubeck ve Bilsky, 2004; Döring, 2008, 2010). Orta çocukluk yılları zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki özelliklerin önemli ölçüde farkına varıldığı bir dönemdir. Çocukluk yıllarından itibaren çocuklar neyin önemli olduğunun ayırdında olmaya ve yaşamlarını yönlendirmeye başlarlar. Örneğin, Schwartz'a (2006) göre, çocukların mikro kaygıdan bağımsız bireysel (yaşamdan haz alma, öz-yönelim, uyarılım) ve sosyal değerlerle (evrenselcilik ve iyilikseverlik) yetiştirilmesi önemlidir. Bu değerler çocukların davranışlarını düzenlemesine ve başkalarıyla daha uyumlu ilişkiler kurmasını sağlayabilmektedir. Bu nedenle, değerlerin daha erken yıllarda ölçülmesi gereklidir. Çocukların değerleri kazanmasında ebeveynler, öğretmenler, diğer yetişkinler ve kitle iletişim araçları önem taşımaktadır. Çocuklukta kazanılmaya başlanan değerlerin belirlenmesi gelecekte hangi değerlere sahip insanlar yetiştirildiğini tahmin etmemize yardım edebilir. Dolayısıyla, çocuklara yönelik değerlerin ölçümüne yönelik bir ölçme aracının Türkçe'ye kazandırılması önemli bir boşluğu doldurabilir. Bu gerekçeler ışığında bu

çalışmanın amacı, okul çağı çocuklarının değerlerini belirlemeye yönelik Portre Değerler Ölçeğinin Türkçeye uyarlanmasıdır.

Yöntem

Çalışma Grubu

Çalışmanın katılımcıları Denizli merkezinde yer alan üç okuldan seçilmiştir. Bu okullardan 218 (108 kız % 49.5) öğrenciye ulaşılmıştır. Öğrencilerin yaşları 9 ile 12 arasında değişmektedir ($\bar{x} = 10.53$, $S = .73$). Öğrencilerin 150'si (% 68) 4. sınıf ve 68'i (% 31) 5. sınıf öğrencisidir.

Ölçme Araçları

Bilgi Formu. Öğrencilerin yaş, sınıf ve cinsiyetlerini içeren sorulardan oluşan bir bilgi formu kullanılmıştır.

Portre Değerler Ölçeği (PDÖ). Portre Değerler Ölçeği çocukların değerlerini belirlemek için Schwartz ve diğerleri (2001) tarafından geliştirilmiştir. PDÖ yetişkin formu 40 maddeden oluşmaktadır. Bubek ve Bilsky (2007) 10-17 yaşları arasındaki ergenlerle yaptığı çalışmada ölçeği 29 maddeye indirmişlerdir. Daha sonra, çocuklar için ölçek maddeleri basitleştirilerek yazılmıştır. Bilsky, Nemann, Schmitz ve Rose (2005) 10-12 yaş çocukları için 21 maddelik bir ölçek oluşturmuşlardır. Bu form, Alman, Şili ve Portekizli çocukları içeren üç araştırmayı kapsamaktadır. Ölçek 21 maddeli ve 6'lı likert türü (1-bana tamamen benzemiyor-6-bana tamamen benziyor) bir öz-bildirim ölçme aracıdır. Çocukların değerleri, PDÖ kullanılarak 10-12, 13-14 ve 15-17 yaşlarında olmak üzere üç gruba ayrılarak ölçülmüştür. 10 ile 12 yaşları arasındaki grubun değer yapılarının yetişkinlere benzediği kaydedilmiştir. Ölçek yapı geçerliği için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucu yapı geçerliği sağlanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışması iç tutarlılık ya da alfa katsayıları hesaplanmıştır. On alt boyutun ortalama alfa katsayısı .39 ile .79 arasında değişmekte olup ölçeğin iç tutarlılık ortalaması .59 olarak hesaplanmıştır. Alfa katsayısının düşüklüğünün nedeni her bir faktörde yer alan madde sayısının az olması (evrenselcilik değeri 3 maddeli, diğer değerler 2 maddeli) olarak gösterilmiştir (Schwartz ve Rubel, 2005).

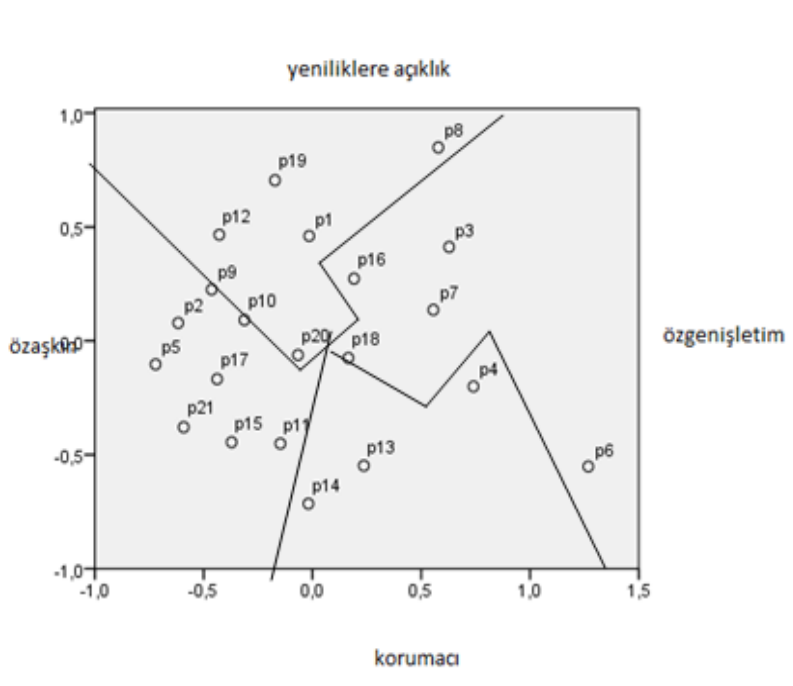
İşlem

Çalışmanın yürütülmesi için Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izin alınmıştır. Ölçek uygulamasına başlamadan önce çocuklara yapılacak uygulama için istekli ve gönüllü olup olmadıkları sorulmuş ve daha sonra çalışmaya istekli ve gönüllü olan öğrenciler ile uygulama yapılmıştır. Ölçek soruları, sınıfta küçük gruplar halinde uygulanmıştır. Her bir uygulama yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

Bulgular

Yapısal Analiz

Schwartz'ın değerler modeli dikkate alınarak (şekil-1 ve tablo-1) ölçeğin yapısı çok boyutlu ölçekleme tekniği (ÇBÖT) ile analiz edilmiştir. ÇBÖT bir grup veriyi benzerlik ve farklılıklara göre analiz eden bir tekniktir. Bu teknik, verilerin noktasal geometrik mesafelerini model olarak verir. Ayrıca, yalnız verileri analiz etmez aynı zamanda psikolojik olguların yapısal modelini de gerçekleştirir. ÇBÖT analizi boyutsal farklılıklar ve benzerlik değerlendirmeleri için bir kural oluşturmaya dayalıdır (Borg ve Groenen, 2005). Benzer materyallerin her birini yakın mesafeye yerleştirmektedir. Benzerlik arttıkça mesafe de azalmaktadır. Ya da benzerlik azaldıkça mesafe artmaktadır. Analizle, her bir madde değer yapısına dayalı kuram içindeki maddeyi değerlendirmektedir (Döring, 2010). Her bir madde 10 değer türüne göre daire içinde bir dilime yerleşmektedir. Bu bölgeler eşit boyutlardadır (yaklaşık her biri 36°). Bu analiz SPSS 20 paket programı ile PROXSCAL modülü kullanılarak yapılmıştır (stress convergence = .001, minimum stress = .001, maximum iterations = 100). Spence ve Ogilvie'ye (1973) göre Stress 1 daha yaygın şekilde mesafe uzaklığıyla ilişkili ve benzer veriler arasındaki uyuşmayı ya da uyuşmamayı göstermektedir. Stres 1 değeri ne kadar küçük ise, benzer veriler daha yakın mesafeye yerleşmektedir. Deneysel çözümler de ise stres değerinin daha küçük olması beklenir (Borg ve Groenen, 2005).

Şekil-2: Çok boyutlu ölçekleme analizi için başlangıç yapılandırması

Stress 1 = 0.29 UN = Evrenselcilik(1,11,21), BE = İyilikseverlik(2,12), TR = Geleneksellik (3,13), CO = Uyma (4,14), SE = Güvenlik (5,15), PO = Güç (6,16), AC=Başarı(7,17), HE = Hazcılık(8,18), ST = Uyarılım(9,19), SD = Öz-yönelim(10,20)

Çalışmada çok boyutlu ölçekleme tekniği kullanılarak Schwartz'ın Değerler Modeline benzer bir yapı oluşturulmaya çalışıldı (bkz. Şekil-2). Ancak çocuklarda bazı maddelerin yerleri ve buldukları konumun değiştiği gözlenmiştir. Örneğin çocukların değer tercihlerinde güvenlik (5-15) ile ilişkili maddeler korumacı değerlerde yer alması gerekirken, özaşkın değer kategorisinde yer almıştır. Aynı alanda onyedinci madde başarı öz genişletim değerleriyle ilişkiliyken özaşkın değerleri kategorisine yerleşmiştir. Yine üçüncü madde korumacı değerlerden geleneksellik ile ilişkiliyken özgenişletim değerlerine daha yakın bir alana yerleşmiştir. Benzer şekilde, birinci, ikinci ve onikinci maddeler evrenselcilik ve iyilikseverlik (özaşkın değerler) değerleriyle ilişkiliyken yeniliklere açıklık ile ilgili değerler kategorisine yerleşmiştir. Tablo-2'de çocukların değerlerinin hangi açılara yerleştiği ve koordinatlarına yer verilmiştir.

Tablo 2

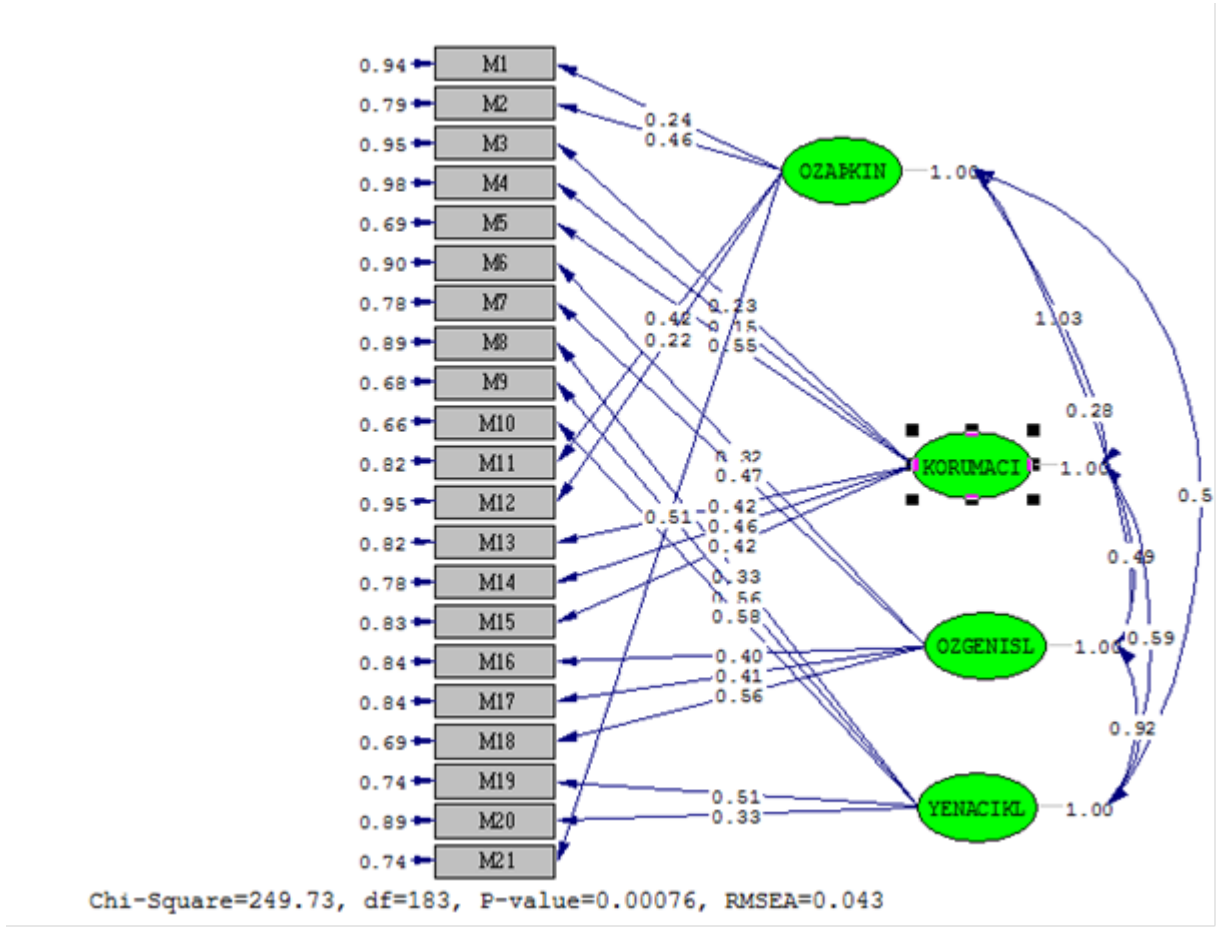
Motivasyonel Değer Tipleri (Schwartz, 1992,1994:22)

Değer tipleri (ve maddeler)		Koordinat	Koordinat
Merkezi motivasyonel hedefler		<i>x-ekseni</i>	<i>y-ekseni</i>
	Açılar	cos	sin
Evrenselcilik (UN) (1, 11, 21)	72	1.41	-.239
İyilikseverlik (BE) (2, 12)	36	.334	.400
Geleneksellik(TR) (3, 13)	0	-.296	.148
Uyma (CO) (4, 14)	324	-.426	.453
Güvenlik (SE) (5, 15)	288	-.452	-.471
Güç (PO) (6, 16)	252	-.452	-.471
Başarı (AC) (7, 17)	216	.122	-.227
Hazcılık (HE) (8, 18)	180	-.582	-.028
Uyarılım (ST) (9, 19)	144	.057	.423
Özyönelim (SD)(10, 20)	108	.287	.12

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Mevcut çalışmada, yapılan DFA sonucunda $X^2 = (183, N = 218) 249.73$, RMSEA = .043, Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için LISREL 8.71 paket programı kullanılmıştır (Jöreskog ve Sörbom, 2004). Portre değerler ölçeğinin için DFA uygulaması, orijinal ölçeğin test edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Orijinal ölçek dört alt ölçekten oluşmaktadır. Bu dört faktör ve içerdiği maddelerin uygunluğunu saptamak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Veriler covariance matrix üzerinde yürütülmüştür. Çalışmanın sonuçları için yaygın olarak kullanılan, X^2 , Yaklaşık Hataların Ortalama Kare Kökü (Root Mean Square Error of Approximation) RMSEA, modelin açıklanan kovaryans ile gözlenen kovaryansları arasındaki farkların ortalamasını veren Standardize Edilmiş Hataların Ortalama Karekökü (Standardized Root Mean Square Residual) SRMR, sınanan modelin Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comperative Fit Index) CFI, Normalleştirilmemiş Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index/ Tucker-Lewis Index-NNFI) verilmiştir. Hu ve Bentler (1999)'e göre, doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarındaki uyum indekslerinden SRMR için .08 ve daha az, RMSEA için .06 ve daha düşük değerde bulunması durumunda, bu değerlerin kabul edilebilir değerler olduğunu belirtmişlerdir. Yine, CFI ve NNFI uyum indeksleri için .90 ve üstü bir değer elde edilmişse, bu değer model için kabul edilebilirdir ve elde edilen değer .95 ve üstü ise ölçek iyi bir uyum indeksine sahiptir.

Sonuçta, bu çalışmada ölçeğin uyum değerleri için RMSEA = .043, SRMR = .072, CFI = .93 ve NNFI = .91 olarak hesaplanmıştır. Örneklem büyüklüğü ve diğer faktörlere bağlı olarak olası RMSEA değişimlerini % 90 güven aralığı ile .028-.056 olarak bulunmuştur. Tüm indeksler kabul edilebilir değerlere ulaşmıştır. Herbir maddenin R^2 değerleri .11 ile .93 arasında değişmektedir (bkz. Tablo-3)

Şekil 3. Portre değerler ölçeğinin standardize edilmiş değerlere ilişkin yol analizi

Bununla birlikte, Şekil 3'te görüldüğü gibi DFA uygulaması sonucunda elde edilen gözlenen değişkenlerle gizil değişkenlere ilişkin yol analizi sonucunda maddelerin faktör yükleri .15 ile .58 arasında değişirken t değerlerinin tamamı anlamlı düzeye ulaşmıştır. Ancak, 1, 3, 4 ve 12. maddelerinin faktör yüklerinin düşük olduğu kaydedilmiştir (bkz. Tablo-4). Tablo 4'de görüldüğü gibi, ölçek maddelerinin her birinin varyansa katkısı (R^2) verilmiş olup 1, 3 ve 4. maddelerin varyansa katkısı düşük düzeyde kalmıştır.

Güvenilirlik

Çocuklar için Portre Değerler Ölçeğinin (PDÖ) madde-toplam korelasyonu ve iç tutarlığı cronbach alfa katsayısı ile hesaplanmıştır. Madde toplam korelasyonları .13 ile .63 arasında değişmektedir. Ayrıca her bir ölçek maddesinin silinmesi halinde oluşacak güvenilirlik katsayısı .86 ile .88 arasında hesaplanmıştır. Bu değerler içinde yalnızca 6. maddenin toplam madde korelasyonunun düşük olduğu kaydedilmiştir.

Tablo 3 *Portre değerler ölçeği maddelerinin ortalaması standart sapması madde toplam korelasyonları*

	X	Ss	Madde Toplam r	α
M1	4.573	1.675	.586	.86
M2	5.169	1.395	.592	.86
M3	4.013	1758	.424	.87
M4	3.885	1767	.407	.87
M5	5.123	1492	.534	.86
M6	2.564	1529	.113	.88
M7	4.215	1655	.492	.86
M8	3.385	1756	.349	.87
M9	5.073	1359	.616	.86
M10	5.096	1372	.626	.86
M11	5.018	1377	.547	.86
M12	4.885	1574	.544	.86
M13	4.564	1648	.385	.87
M14	4.701	1591	.382	.88
M15	5.165	1266	.478	.87
M16	4.587	1572	.460	.87
M17	5.403	1065	.516	.86
M18	4.688	1627	.582	.86
M19	4.752	1554	.340	.87
M20	4.963	1442	.441	.87
M21	5.325	1202	.418	.87

Her bir madde çıkarıldığında ölçeğin tümünden elde edilen alfa katsayıları tablo 3'te verilmiştir. Ölçeğin, özaşkın değerler alt ölçeği için .73, korumacı değerler alt ölçeği için .65, özgenişletim değerler alt ölçeği için .60 yeniliklere açıklık değerleri alt ölçeği için .65 ve tüm ölçek maddeleri için .87 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklere ilişkin iç tutarlılık değerleri kabul edilebilir sınırlar içinde yer alırken, ölçeğin tüm maddelerine ilişkin iç tutarlılığı iyi düzeye erişmiştir (bkz. Tablo-4).

Tablo-4. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonucu elde edilen R^2 faktör yükleri ve t değerleri

	Faktör Yükleri				R^2	t
	Özaşkın	Korumacı	Özgenişlet.	Yen. Açık		
M1	.24				.059	2.02*
M2	.46				.21	5.59**
M3		.23			.054	2.85**
M4		.15			.022	1.82*
M5		.55			.31	7.00**
M6			.32		.10	3.93**
M7			.47		.22	5.79**
M8				.33	.11	4.15**
M9				.56	.32	7.34**
M10				.58	.34	7.58**
M11	.42				.18	5.15**
M12	.22				.47	2.60**
M13		.42			.18	5.24**
M14		.46			.22	5.84**
M15		.42			.17	5.21**
M16			.40		.16	4.93**
M17			.41		.16	4.96**
M18			.56		.31	6.96**
M19				.51	.26	6.62**
M20				.33	.11	4.05**
M21	.51				.26	6.12**

*P<.05, ** p<.01

Tartışma

Bu çalışmanın amacı, 9-12 yaş çocuklarında Portre Değerler Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlamasıdır. Çocukluktaki değerleri belirlemeye yönelik öz-bildirim türü ölçme araçları ile birçok çalışma yapılmıştır (Bilsky ve diğ., 2005; Döring, 2010; Lortie-Lussier ve diğ., 1986). Schwartz'ın (1992, 1994) değerler modeline uygunluğuna ilişkin bu çalışmalar Çok Boyutlu Ölçkleme Analizi (MDS) ile gerçekleştirilmiştir (Borg ve Groenen, 2005). Schwartz'ın

Portre Değerler Ölçeği (Bubeck ve Bilsky, 2004; Döring, 2008) bir öz-bildirim ölçme aracıdır. Ölçeğin uyarlaması, 9 ile 12 yaş çocukları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Öz-bildirim ölçümleri için en az 10 yaşın gerekli olduğunu ileri süren çalışmaların (Döring, 2008) yanında sekiz yaşından itibaren çocukların değerleri oluşmaya başladığı için ölçmenin olanaklı olduğuna ilişkin görüşler ve çalışmalar da bulunmaktadır (Lortie-Lussier, Fellers, ve Kleinplatz, 1986).

Çok Boyutlu Ölçekleme Analizinin (MDS) sonucuna göre, orijinal ölçeğin maddelerinin yerleşimi ile bu çalışmadaki bazı maddeler farklı açılara yerleşmiştir. Örneğin, çocukların değer tercihlerinde güvenlik (5-15) ile ilişkili maddeler korumacı değerlerde yer alması gerekirken, özaşkınlık değerlerine yakın mesafeye yerleşmiştir. Benzer şekilde, 17. madde başarı öz genişletimle değer kategorisine yerleşmesi gerekirken öz aşkın değerler kategorisinde yer almıştır. Yine, 3.madde korumacı değerlerden geleneksellik kategorisinde olması gerekirken özgenişletim değerlerine yakın bir alana yerleşmiştir. Yine, 1. 2. ve 12. maddeler evrensellik ve iyilikseverlik gibi özaşkın değerlerle ilişkiliyken yeniliklere açıklık ile ilgili değerler kategorisine yerleşmiştir.

Değerlerin ülkeden ülkeye değişkenlik gösterebilmesi olasıdır (Demirutku ve Sümer, 2010). Bu farklılıklar farklı kültürel öğelerle ilişkili olabilir. Dahası bu farklılıklar aynı kültürde farklı yaş gruplarında farklılık gösterebilir. Çok boyutlu ölçekleme analizinde, birbirine komşu (açısal olarak yakın) alanların görece kayması veya birbiriyle birleşmesi söz konusu olabilir. Mevcut çalışmanın sonuçları, bu modeli sınavan çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermiştir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Bilsky ve diğerleri (2005) tarafından yapılan üç farklı çalışmada değerlerin yerleşimleri farklılaşmıştır. Birinci çalışmada Alman çocuklarında geleneksellik ve uyma olağan yerlerine yerleşirken, güç, başarı, uyarılım, kendi yönelimli olma, evrensellik ve iyilikseverlik farklı alanlara yerleşmiştir. İkinci çalışmada Şilili öğrencilerin değerlerinde başarı, öz yönelim ve iyilikseverlik yakın mesafelere yerleşmiştir. Üçüncü çalışmada Portekizli öğrencilerde iyilikseverlik ve evrensellik değerleri modelden farklı yerlere yerleşmiştir. Bilsky, Janik ve Schwartz (2011) tarafından yetişkinlerle yürütülen bir başka çalışmada, uyma ve güvenlik değerlerinin farklı yerlere yerleştiği ve modele uymadığını rapor etmişlerdir. Uyma ve güvenlik değerleri kuramsal modelden farklı uzaklıklara yerleşmişlerdir. Bununla birlikte, PDÖ'nin Alman çocukları için uyarlamasını gerçekleştiren Döring'in (2010) çalışmasında bu yaş grubundaki çocuklarda elde edilen sonuçlar kuramsal yapıyı desteklemiştir.

Mevcut çalışmada, 9-11 yaş grubu çocuklarında elde edilen ölçek maddelerine ilişkin verileri DFA ile test edilmiştir. Sonuçta, kabul edilebilir düzeyde uyum değerlerine ulaşılmıştır. . Aynı zamanda mevcut çalışmanın sonuçlarına göre, Portre Değerler Ölçeğinin alt boyutları, bu yaş grubu çocukları için hesaplanan iç tutarlılık güvenirliği kabul edilebilir düzeyde olduğu bulunmuştur (bkz. Tablo-4).

Bu çalışmada bazı sınırlılıklar da bulunmaktadır. Bu çalışmanın sınırlılıklarından birisi sınırlı sayıdaki okulda ve sadece bir şehirde uygulanmış olmasıdır. Farklı örneklem gruplarıyla çalışmalar, ölçeğin teorik yapısıyla uygunluğu hakkında bize daha fazla bilgi sağlayabilir İkinci sınırlık, ölçeğin 3-4 kişilik gruplar şeklinde uygulanmasıdır. Bu, uygulama süresini uzatmaktadır. Bu yüzden zaman açısından ekonomik değildir. Üçüncü sınırlılık, çalışmanın öz-bildirime dayalı bir ölçüm aracı ile yapılmış olmasıdır. Son sınırlığı, çocukların okuduklarını anlama düzeyleridir. Uygulama için görece daha iyi okuma ve anlama becerisi gelişmiş kent merkezindeki okullardaki çocukların seçilmiş olmasıdır.

Bu sınırlılıklara rağmen, Türkçeye uyarlanması yapılan Portre Değerler Ölçeği çocukluk yıllarını kapsayan 9-12 yaşları arasındaki çocukların değerlerine ilişkin çalışmaların yapılmasına olanak sağlaması bakımından önemlidir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirliği istatistiksel bakımdan kabul edilebilir sınırlar içindedir. Bu ölçek, 9-12 yaşları arasındaki çocukların değerlerinin kapsamlı bir biçimde ölçülmesine olanak sağlar. Ölçme aracı, çocukların çocukluk yıllardan itibaren değerlerinin belirlenmesini sağlayabilmesi ve farklı ülkelerdeki çocukların değerleriyle benzerlik ve farklılıkların belirlenebilmesi bakımından önemlidir. Çocukluktan itibaren ilerleyen yıllardaki değerler ve değişimini belirlenmesi açısından ölçeğin alan yazınına katkı sağlaması beklenmektedir. Ölçek, yeni çalışmalarla Milli Eğitim Bakanlığının değerler eğitimine yönelik uygulamalarına katkı sağlaması beklenmektedir.

Kaynakça

- Akın, A., Gülşen, M., Kara, S., ve Yıldız, B. (2013). Çocuklar için maddi değerler ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 68-79.
- Balliet, D., Joiremon, J., Daniels, D., ve George-Falvy, J. (2008). Empathy and the Schwartz value system: A test of an integrated hypothesis. *Individual Differences Research*, 6(4), 269-279.
- Bilsky, W., ve Schwartz, S. H (1994). Values and personality. *European Journal of Personality*, 8, 163-181.
- Bilsky, W., Niemann, F., Schmitz, J., ve Rose, I. (2005). Value structure at an early age: Cross-cultural replications. In *Facet theory: Design, analysis and applications. Proceedings of the 10th International Facet Theory Conference in Rome* (s. 241-248). Prague, Czech Republic: Agentura Action M.
- Bilsky, W., Janik, M., ve Schwartz, S. H. (2011). The structural organization of human values evidence from three rounds of the European social survey (ESS) *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 42, 759-776.
- Borg, I., ve Groenen, P. J. F. (2005). *Modern multidimensional scaling: Theory and application* (2nd ed.). New York: Springer.
- Bubeck, M., ve Bilsky, W. (2004). Value structure at an early age. *Swiss Journal of Psychology*, 63(1), 31-41.
- Casas, F., Figuer, C., Gonzalez, M., ve Malo-Cerrato S. (2007). The value adolescents aspire to, their wellbeing and the values parents aspire to for their children. *Social Indicator Research*, 84, 271-290.
- Demirutku, K. ve Sümer, N. (2010). Temel değerlerin ölçümü: Portre değerler anketinin Türkçe uyarlaması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 17-25.
- Dılmaç, B., Deniz, M., ve Deniz, M. E. (2009). Üniversite öğrencilerinde öz anlayış ile değer tercihlerinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(8), 9-24.
- Dirilen, Ö. (2006). *Relationship between values and culture: A comparison of central Asian and Turkish university students*. (Unpublished master thesis). Middle East Technical University. Ankara.
- Döring, A. K. (2008). *Assessment of children's values: The development of a picture-based instrument* (Unpublished doctoral dissertation). Münster University, Münster, Germany.
- Döring, A. K. (2010). Assessing children's values: An exploratory study. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 28(6), 564-577.
- Döring, A. K., Blauensteiner, A., Aryus, K., Drögekamp, K., ve Bilsky, W. (2010). Assessing values at an early age: The picture-based value survey for children (PBVS-C). *Journal of Personality Assessment*, 92(5), 439-448.
- Grusec, J. E. (2002). Parenting socialization and children's acquisition of values. M. H. Bornstein (ed.), *Handbook of Parenting* (S. 143-168). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Gümüş, Ö.D. (2009). *Kültür, değerler, kişilik ve siyasal ideoloji arasındaki ilişkiler: kültürlerarası bir karşılaştırma (Türk-ABD)*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Güngör, D., ve Bornstein, M. H. (2009). Gender, development, values, adaptation, and discrimination in acculturating adolescents: The case of Turk heritage youth born and living in Belgium. *Sex Roles*, 60, 537-548.
- Hu, L. T., ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-5.

- İmamoğlu, E. O., ve Karakatipoğlu-Aygün, Z. (2004). Self-construals and values in different cultural and socioeconomic contexts. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 130(4), 277-306.
- Knafo, A., ve Assor, A. (2007). Motivation for agreement with parental values: Desirable when autonomous, problematic when controlled. *Motivation and Emotion*, 31, 232-245.
- Knafo, A., ve Schwartz, S.H. (2003). Parenting and adolescents' accuracy in perceiving parental values. *Child Development*, 74(2), 595-611.
- Knafo, A., ve Schwartz, S.H. (2004). Identity formation and parent-child value congruence in adolescence. *British Journal of Developmental Psychology*, 22, 439-458.
- Knafo, A., ve Spinath, F.M. (2011). Genetic and environmental influences on girls' and boys' gender-typed and gender-neutral values. *Developmental Psychology*, 47(3), 726-731.
- Kuşdil, M. E., ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Laible, D., Eye, J., ve Carlo, G. (2008). Dimensions of conscience in mid-adolescence: Links with social behavior, parenting and temperament. *Journal of Youth Adolescence*, 37, 875-887.
- Lortie-Lussier, M., Fellers, G. L., ve Kleinplatz, P.J. (1986). Value orientations of English, French, and Italian Canadian children: Continuity of the ethnic mosaic? *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 17, 283-299.
- Nunner-Winkler, G. (2007). Development of moral motivation from childhood to early adulthood. *Journal of Moral Education*, 36(4), 399-414.
- Padilla-Walker, L. M. (2007). Characteristics of mother-child interaction related to adolescents' positive values and behaviors. *Journal of Marriage and Family*, 69, 675-686.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology*: 25 (S. 1-65). San Diego, CA: Academic Press.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues*, 50, 19-45.
- Schwartz, S. H. (2006). Basic human value: An overview. (Les valeurs de base de la personne, théorie, mesures et applications.) *Revue française de Sociologie*, 4(2), 249-288.
- Schwartz, S. H. (2009, June). Basic human values. Cross-national comparison seminar on the quality and comparability of measures for constructs in comparative research: *Methods and Applications*. Bolzano, Italy
- Schwartz, S. H., ve Bardi, A. (2001). Value hierarchies across culture: Taking a similarities perspective. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 268-290.
- Schwartz, S. H., ve Bilsky, W. (1990). Toward a theory of the universal content and structure of values. Extensions and cross-cultural replicators. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(5), 878-89.
- Schwartz, S. H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S., Harris, M., ve Owens, V. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 519-542.
- Schwartz, S. H., ve Rubel, T. (2005). Sex differences in value priorities: Cross-cultural and multimethod studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(6), 1010-1028.
- Schwartz, S. H., ve Rubel-Lifschitz, T. (2009). Cross-national variation in the size of sex differences in values: Effects of gender equality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(1), 171-185.

- Schwartz, S. H., ve Sagie, G. (2000). Value consensus and importance: A cross national study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31, 465-497.
- Schwartz, S.H., Sagiv, L., ve Boehnke, K. (2000). Worries and values. *Journal of Personality*, 68(2), 309-346.
- Struch, N., Schwartz, S. H., ve van der Kloot, W. A. (2002). Meanings of basic values for women and men: A cross-cultural analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(16), 16-28.
- Wray-Lake, L., Flanagan, C. A., ve Maggs, J. L. (2011). Socialization in context: Exploring longitudinal correlates of mothers' value messages of compassion and caution. *Developmental Psychology*.7, 1-7.
- Yılmaz, E., Avşaroğlu, S., ve Deniz, M. (2010). An investigation of teacher candidates' value preferences. *Procedia: Social and Behavioral Sciences*. 2, 4943-4948.

Teşekkür

Dr.Schwarz, Dr. Bilsky ve Dr. Döring ölçek izni için teşekkür ederiz.

Extended Abstract

Values are beliefs associated with the one's emotions. Children gain the values by socializing. Schwartz's theory (1992, 1994) argues that human values are universal. While subjective values are directed to openness to change (self-directed, stimulation and hedonism) and self-enhancement (hedonism, achievement and power) in the classification of values of Schwartz (1992, 1994, 2009), social values are associated with self-transcendence (universalism, benevolence) and conservative (conformity, tradition and security) (Figure-1 and Table-1). Values are one of the most important factors in guiding the behaviour and at the same time values are features that are subjectively harder to change. For that reason, determining the values from childhood stages on will give opportunity to new researches in this subject. This study adapted of the Portrait Values Questionnaire of 21-items for the Turkish children.

The schools were chosen from three different residential areas in the province of Denizli as three schools. A total of 218 students were reached under the study. 110 (50.5 %) of the students were male and 108 (49.5 %) of them were female. The students' ages ranged between 9 and 12.

Demographic information: This form was included with age, gender and grade informations for children.

PVQ was the self-report scale for measuring of children's values by Schwartz (2005b). There are the 21-items on PVQ. For reliability of PVQ, Cronbach alpha coefficient was calculated with.59.

Turkish childrens' values were placed in different angle for some items in Schwartz's values model in according to Multidimensional Scaling (MDS) analyses. For example, while security items (5, 15) have to associated with conservative values, these items were nearly placed with self-transentence. Again, success (item-17) were associated with ST values. But this item associated with self-enhancement on Schwartz's Model. Furhermore, universalism (1) item and benevolence (2, 12) items were associated with openness to change, in fact, all of the had to taken place in self-transentence. And security (3-item) was placed with self-enhancement values. Values were reported to have considerably differed than each other and be in geometrical distances differently than the Schwartz's theory. Value structures appear to be quite different in children in Turkey.

A structure validity of the scale was calculated by CFA. The scale is four high order factors. CFA's results were considered of comformiting the structure of four factors. For reliabilities,

item-total correlations were calculated by four factors. Cronbach's Alpha coefficient of Portrait Values Questionnaire was calculated as $\alpha: .87$ for all items.

As a result of the Multidimensional Scaling (MDS) analysis, high-level values in accord with the theory can be found. However, location of each value and their proximities to each other were found different. Analyses show that values have been determined for children slightly different than the theoretical structure and at different angles. Distances of the values do not match the theoretical structure. However, the values are located in the appropriate places in terms of the high-level value categories. The highest score was ordinarily associated with self-enhancement values (power, achievement and hedonism) and conservative values (tradition, conformity, and security). The importance of values was the possible of change from one nation to other nation. So, values were placed with different geometric distance. A reason for different distance might be related to cultural differences in societies. More, different results might be associated with the difference of childrens' values.

A structure validity of PVQ was calculated by CFA. The scale is four high order factors. CFA's results were considered of conforming the structure of four factors. Correlation coefficients were reacted in the significant levels. As a result, it was found that PVQ is valid and reliable scale to measure children's values in Turkey.